

Wędrówki armii. Działania na froncie wschodnim do 1916 roku

Materiał składa się z sekcji: „Wprowadzenie”, „Ruchome fronty”, „Na Bałkanach”, „Ostatnia ofensywa carskiej Rosji”, „Zamiast podsumowania”.

Materiał zawiera 5 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 1 ćwiczenie, w tym 1 interaktywne, 5 poleceń.

Wędrówki armii. Działania na froncie wschodnim do 1916 roku

Feldmarszałek Paul von Hindenburg w Lemberg

Źródło: *Feldmarszałek Paul von Hindenburg w Lemberg*, 1916, domena publiczna.

1916 rok. Dawno miało być po wojnie. Przecież miała to być wojna błyskawiczna, tak myślano. Jednak okazało się inaczej. Na froncie wschodnim daleko było do ostatecznego rozstrzygnięcia.

Wprowadzenie

Plac św. Leopolda

Źródło: a. nn., *Plac św. Leopolda*, 1914, domena publiczna.

Na początku sierpnia 1914 roku Niemcy zajęli zachodnie rubieże rosyjskiej Kongresówki, wkraczając między innymi do Kalisza i Częstochowy. Ich brutalność nie ustępowała tej, z jaką traktowali belgijskie miasta na froncie zachodnim. Zniszczony bombardowaniami Kalisz szybko stał się symbolem tej wojny.

Polecenie 1

Poszukaj informacji na temat polityki Niemców wobec ludności cywilnej na froncie wschodnim. Wyjaśnij, dlaczego spośród narodów walczących z państwami centralnymi na froncie wschodnim Polacy znaleźli się w szczególnie trudnej sytuacji.

Źródło: Learnetic, licencja: CC BY 4.0.

Kiedy to było?

Oś czasu – wędrówki armii. Działania na froncie wschodnim do 1916 roku

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ruchome fronty

W odróżnieniu od frontu zachodniego na wschodzie sytuacja militarna początkowo charakteryzowała się większą dynamiką. Niemcy i Austro-Węgry rozpoczęły działania w sierpniu 1914 roku, wkracząc do Królestwa Polskiego. Rosja odpowiedziała uderzeniem dwóch armii na teren Prus Wschodnich. Na przełomie sierpnia i września ofensywę rosyjską zatrzymał **Paul von Hindenburg**, odnosząc zwycięstwo w **bitwie pod Tannenbergiem** 30 sierpnia 1914 roku. Drugą porażkę Rosjanie ponieśli nad jeziorami mazurskimi. W grudniu wojska niemieckie dotarły do Łodzi. Pomyślniej dla Rosji rozwijały się operacje ofensywne na południowym odcinku frontu. Na początku września 1914 roku wojska rosyjskie zajęły Lwów, a po kilku miesiącach oblężenia w marcu 1915 roku zdobyły twierdzę w Przemyśle. Zwycięstwa te zmusiły Austriaków do wycofania się za San. Galicja Wschodnia znalazła się po rosyjskiej stronie frontu, który południowej części oparł się wówczas na Karpatach i Dunajcu.

Europa podczas I wojny światowej w latach 1914–1918

Źródło: Krystian Chariza i zespół, *Europa podczas I wojny światowej w latach 1914–1918*, domena publiczna.

Polecenie 2

Wskaż na mapie miejsca ważniejszych bitew stoczonych w latach 1914–1916.

Źródło: Learnetic, licencja: CC BY 4.0.

Kiedy w 1915 roku stało się oczywiste, że trudno oczekiwać szybkiego zwycięstwa na zachodzie Europy, Niemcy ponownie skierowały swoją uwagę na zastygły front wschodni. W maju 1915 roku ruszyła niemiecko-austriacka ofensywa w Karpatach. Rosyjska przegrana **pod Gorlicami** w maju tego roku była sygnałem, że karty się odwróciły. Udało się wówczas wojskom państw centralnych przełamać front rosyjski i miesiąc później Rosjanie musieli opuścić Przemyśl, a wkrótce potem – Lwów. Austriacy odzyskali Galicję, lecz przystąpienie Włoch do wojny po stronie ententy w maju 1915 roku (wcześniej zrezygnowały one z wypełnienia swoich zobowiązań sojuszniczych, ogłaszając neutralność) zablokowało połowę sił austriackich. Rządowi włoskiemu zależało na odzyskaniu wybrzeża w Dalmacji, a w szczególności na zajęciu miast: Trydentu i Triestu.

Latem 1915 roku ofensywa niemiecka w Królestwie Polskim skutecznie przełamała obronę Rosji. Rozpoczął się jej odwrót z ziem polskich, które po ponad stu latach znów znalazły się w rękach niemieckich. Wycofujący się Rosjanie spustoszyli Królestwo, stosując taktykę spalonej ziemi. Ziemie polskie były bowiem dla nich ważnym gospodarczo obszarem. Do Rosji ewakuowano większość fabryk i ludzi: blisko milion osób (!). Na początku sierpnia Niemcy wkroczyli do Warszawy. W tamtym czasie linia frontu ustabilizowała się na linii drugiego rozbioru Polski. Stan ten przetrwał aż do roku 1916.

Ciekawostka

I wojna światowa na wschodzie była wojną bez okopów. Chociaż na niektórych odcinkach frontu powstawały tego typu militarne konstrukcje, niejednokrotnie rozbudowane, to jednak tamtejsze odległości nie pozwalały na zbudowanie stałych sieci umocnień. Działania wojenne toczyły się wokół węzłów komunikacyjnych (skrzyżowań, stacji kolejowych) i twierdz. O zwycięstwie decydowała szybkość i sprawność działań, dzięki czemu Niemcy mieli przewagę niemal we wszystkich starciach z Rosjanami.

Na Bałkanach

Stopniowo wojna zaczęła obejmować kolejne obszary Europy. Bałkany dość późno znalazły się w zasięgu działań wojennych. W trakcie kolejnych ofensyw niemal zapomniano, że kryzys w tym rejonie stał się bezpośrednią przyczyną wybuchu 'Wielkiej Wojny', jak o niej wówczas mówiono. Austria z powodu zaangażowania w Galicji zwlekała z uderzeniem na Serbię, pomimo przejściowego zajęcia Belgradu. Zmianę przyniosło dopiero zwycięstwo państw centralnych na froncie wschodnim w 1915 roku, które pozwoliło uwolnić dodatkowe siły. W październiku wojska **państw centralnych** zaatakowały Serbię i Czarnogórę. W odpowiedzi na to państwa ententy próbowały wciągnąć do walki Grecję, ta jednak wybrała neutralność. Sytuację zmieniło definitywnie włączenie się do wojny Bułgarii. Stała się ona po stronie państw centralnych, gdyż szukała rewanżu za postawę Serbii w czasie ostatniej wojny bałkańskiej i chciała sobie powetować poniesione wówczas straty

terytorialne. Klęska Serbii, zadana jej przez Bułgarów, dała Niemcom upragnione bezpośrednie połączenie z Bułgarią i Turcją.

Ćwiczenie 1

Wskaż władców państw centralnych. Przeciagnij nazwiska w puste pola.

Mehmed V, Turcja

Wilhelm II, Niemcy

Ferdynand I, Bułgaria

Franciszek Józef I, Austro-Węgry

Zródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Turcja przystąpiła do państw centralnych już w listopadzie 1914 roku i rozpoczęła blokadę cieśnin czarnomorskich. Dla państw zachodnioeuropejskich był to bardzo ważny strategicznie obszar, toteż w lutym 1915 roku ententa rozpoczęła bombardowanie fortyfikacji broniących Dardaneli. Wkrótce na pobliskim półwyspie Gallipoli wylądowały oddziały pochodzące z dominiów brytyjskich: australijskie i nowozelandzkie. Ostatecznie jednak próby zawładnięcia cieśninami nie powiodły się. Na początku 1916 roku flota ententy się wycofała.

Najpóźniej spośród sojuszników walczących bloków uaktywniła się Rumunia, i to po stronie państw ententy, chociaż od lat 80. XIX wieku wiązała ją sojusz z trójprzymierzem. W sierpniu 1916 roku wypowiedziała wojnę Austro-Węgrom. Uderzyła na należący do monarchii habsburskiej Siedmiogród (pod względem etnicznym ciężący ku Rumunii), lecz zaowocowało to katastrofą. W wyniku ofensywy państw centralnych Rumunia straciła 2/3 terytorium, wraz ze stolicą, a także większą część armii. Ostatecznie prowadzone na Bałkanach operacje nie zdołały doprowadzić do rozstrzygnięcia konfliktu między dwoma blokami mocarstw. Największy wpływ na losy zmagających wojennych miało włączenie się imperium osmańskiego. Blokada cieśnin dodatkowo osłabiła upadającą gospodarkę Rosji.

Polecenie 3

Wymień korzyści, jakie przyniosło Niemcom włączenie się Turcji do wojny po stronie państw centralnych.

Źródło: Learnetic, licencja: CC BY 4.0.

Wizyta cesarza niemieckiego Wilhelma II w Turcji w październiku 1917 roku. Obok cesarza sułtan Mehmed V Reşad (Prawowierny). Naprzeciw cesarza Ismail Enver Pasza.

Źródło: a. nn., *Kaiser i Sułtan*, pocztówka, 1917, domena publiczna.

Ostatnia ofensywa carskiej Rosji

W czerwcu 1916 roku ruszyła długo wyczekiwana przez pozostałe państwa ententy ofensywa rosyjska na południowym odcinku frontu wschodniego. Armia rosyjska zdobyła Galicję Wschodnią i Bukowinę. Blisko 400 tysięcy Niemców i Austriaków dostało się do niewoli. Zmusiło to państwa centralne do militarnego zaangażowania i tym samym odciążło front zachodni. W sierpniu tego roku ofensywa została jednak zatrzymana przez wojska niemieckie.

Polecenie 4

Kim był generał [Aleksiej Brusilow](#)? Poszukaj informacji i wyjaśnij przyczyny jego sukcesów.

Źródło: Learnetic, licencja: CC BY 4.0.

Car Mikołaj II i Aleksiej Brusilow

Źródło: a. nn., *Car Mikołaj II i Aleksiej Brusilow*, 1916, domena publiczna.

Spółeczeństwo rosyjskie okupiło ten przejściowy sukces ogromnymi stratami. Od początku wojny do końca 1916 roku straty armii rosyjskiej wyniosły łącznie ponad 3 i pół miliona zabitych, poważnie chorych i rannych oraz 2 miliony wziętych do niewoli przez państwa centralne. Już w trakcie przygotowań do działań wojennych carska administracja wojenna zdecydowała o powołaniu do wojska rekrutów – mężczyzn będących jedynymi żywicielami rodzin. Wieś rosyjską ogarnęły wówczas masowe zamieszki, a w szeregach armii znalazły się setki tysięcy rozgoryczonych i niezadowolonych poborowych.

Zamiast podsumowania

Ćwiczenie 2

Uzupełnij tekst wykorzystując podane poniżej wyrażenia.

I wojna światowa trwała w latach . W bitwie pod Tannenbergiem Niemcy i Austro-Węgry pokonały . Bułgaria i przystąpiły do wojny po stronie . Rosja na froncie wschodnim poniosła ogromne straty w .

ententy

Grecja

utraconych terenach

Turcja

Rosję

Turcję

państw centralnych

1914-1918

1914-1917

ludziach

Cwiczenie: front wschodni

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.